

FRANK MCDONOUGH

GESTAPO

**MIT ȘI REALITATE DESPRE POLIȚIA
SECRETĂ A LUI HITLER**

Traducere din engleză de
ONDINE-CRISTINA DASCĂLIȚA

TREI

Editori:
SILVIU DRAGOMIR
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Director editorial:
MAGDALENA MĂRCULESCU

Redactor:
FLORIN-RĂZVAN MIHAI

Director producție:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN

Dtp:
MIHAELA GAVRILOIU

Corectură:
MĂDĂLINA GEAMBAȘU
ELENA BIȚU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MCDONOUGH, FRANK

Gestapo: Mit și realitate despre poliția secretă a lui Hitler / Frank McDonough;
trad. din engleză de Ondine-Cristina Dascălița. – București: Editura Trei, 2019

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-40-0405-5

I. Dascălița, Ondine-Cristina (trad.)

94

Titlul original: *The Gestapo: The Myth and Reality of Hitler's Secret Police*

Autor: Frank McDonough

Copyright © Frank McDonough, 2015

First published in English in 2015 by Coronet, an imprint of Hodder & Stoughton,
an Hachette UK company

Copyright © Editura Trei, 2019
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

INTRODUCERE

Paul Schneider era un pastor evanghelic cu vederi largi, născut în 29 august 1897, în mica localitate rurală Pferdsfeld din Renania. La o slujbă oficiată în 8 octombrie 1933 în parohia sa, l-a criticat pe Ernst Röhm, șeful batalioanelor de asalt naziste (*Sturmabteilungen* — SA), care își închipuia că o revoluție nazistă se putea realiza fără „înnoirea spirituală interioară“ a poporului german. Comentariul lui negativ a ajuns la urechile autorităților bisericești locale. Episcopul de Renania, membru al mișcării pronaziste „Creștinii Germani“ („*Deutsche Christen*“*), l-a avertizat pe Schneider să pună capăt criticilor rostite de la amvon la adresa conducătorilor naziști. Totuși, într-o scrisoare adresată familiei sale, Schneider recunoștea: „Cu toată supunerea creștinească pe care o datorez, nu cred că Biserica Evanghelică va avea cum să evite conflictul cu statul național-socialist.“ În februarie 1934, Schneider era deja considerat nesigur din punct de vedere politic de către ierarhia Bisericii Evanghelice. Pentru a fi îngrădit cât mai mult în luările sale de poziție, a fost trimis să slujească în două localități rurale izolate: Dickenschied și Womrath, care numărau împreună sub o mie de locuitori. Dar în 11 iunie 1934, Paul Schneider a provocat din nou autoritățile naziste. De data aceasta a protestat atunci când, la slujba de înmormântare a unui membru al *Hitlerjugend*** , un membru al organizației locale a SA a ținut să sublinieze

* Grupare a unor naziști fanatici din cadrul Bisericii Protestante Evanghelice care a activat între anii 1933 și 1945, fidelă ideologiei național-socialiste, mai ales câtorva idei: antisemitismul, rasismul, *Führerprinzip*. (N. red.)

** Organizația de tineret a Partidului Nazist german, formată din tinerii cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani. (N. red.)

că tânărul trecut în neființă se alătura trupei din ceruri a martirului nazist Horst Wessel*. Reacția lui Schneider a fost raportată Gestapoului, care a hotărât să-l plaseze în „arest protectiv“** într-una din închisorile din apropiere. Enoriașii săi au semnat o petiție în favoarea lui, în urma căreia Schneider a fost eliberat. Dar în iarna din 1935–1936, Schneider a fost reclamat la Gestapo de douăsprezece ori pentru comentarii antinaziste făcute în diferite ocazii. Astfel că, în 1937, a primit interdicția de a locui și predica în ținuturile renane. Sfidând însă acest ordin de „exil intern“, Schneider s-a întors în parohia lui. În 3 octombrie 1937, a predicat cu ocazia sărbătoririi recoltei la Dickenschied, dar pe când se afla în drum spre biserica de la Womrath, a fost arestat și trimis la penitenciarul din Koblenz. Apoi, în 27 noiembrie 1938, a fost transferat în lagărul de tristă faimă de la Buchenwald. A fost trimis la carceră. Serile recita adesea cu voce tare versete din Biblie, chiar de la fereastra celulei sale. Leonhard Steinwender, un preot catolic, prizonier și el, l-a descris pe Schneider drept „o figură eroică la care întregul lagăr privea cu admirație și respect. Nu a existat tortură care să-l împiedice de a apela mereu și mereu la conștiința gărzilor de protecție (*Schutzstaffel* — SS) și a comandantului lagărului“. A îndurat chinuri groaznice din partea gardienilor SS pentru că își spunea deschis părerea. Alfred Leikam își amintește: „Schneider era supus alternativ torturilor fizice severe, umilirilor și chinurilor extreme, precum și unor bătăi crunte.“ În cele din urmă, chiar și Karl-Otto Koch, brutalul comandant al lagărului Buchenwald, a realizat că rezistența lui Schneider nu putea fi înfrântă. S-a hotărât eliberarea lui cu obligația să semneze o declarație prin care se angaja să nu se mai întoarcă niciodată în parohia sa și nici să nu mai predice vreodată. Preotul a refuzat să semneze declarația. În 18 iulie 1939, Paul Schneider a fost ucis în infirmeria lagărului, prin injectarea a cinci doze de strofantină. Sicriul său nu a putut fi deschis, iar văduva și cei șase copii ai săi nu au putut nicicând să-l mai vadă deoarece trupul său era într-o stare groaznică. La slujba funerară de la Dickenschied au luat parte 200 de slujitori ai bisericii protestante,

* Horst Wessel (1907–1930), fruntaș nazist din Berlin, membru al SA, ucis de comuniști în 1930. A devenit un martir al *Schutzhaft* — mișcării național-socialiste. (*N. red.*)

** În limba germană, „arest pentru protecție“, „protectiv“, „pentru siguranță“. Formă de detenție folosită încă din timpul regatului Prusiei, prin care persoanele indezirabile erau arestate pentru a fi „protejate“ de mânia populației. În 12 aprilie 1934, s-a emis „Decretul referitor la arestarea protectivă“ (*Anordnung Schutzhaft*), care menționa că putea fi aplicat doar în centre de detenție și în lagăre de exterminare. Pentru a nu fi confundat cu „arestul preventiv“, s-a tradus *Schutzhaft* prin „arest protectiv“, chiar dacă nu este un termen consacrat în literatura noastră juridică. (*N. red.*)

căroră li s-a alăturat o mulțime uriașă de enoriași, veniți să aducă un ultim omagiu celui om curajos. Paul Schneider a fost primul pastor protestant ucis pentru că a înfruntat regimul nazist din motive religioase.¹

Această carte și-a propus să examineze poveștile dramatice și tulburătoare ale unor oameni care au fost arestați de Gestapo. În niciun caz nu reprezintă o încercare de a oferi o relatare exhaustivă a istoriei administrative a Gestapoului. În schimb, și-a propus să îmbine explicațiile generale, întemeiate pe un număr considerabil de studii de specialitate, cu un punct de vedere nou, bazat pe surse inedite din arhivele germane, asupra modului în care Gestapoul a acționat între 1933 și 1945. Atenția noastră s-a concentrat exclusiv asupra celor petrecute în interiorul Germaniei (*Altreich*, Vechiul Reich) în timpul regimului național-socialist, și nu asupra teritoriilor ocupate de Hitler în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Scopul principal al cărții noastre este de a explora impactul pe care Gestapoul l-a avut asupra cetățenilor germani care trăiau sub regimul lui Hitler. Volumul începe cu o descriere detaliată a modului în care a fost înființat Gestapoul. Apoi analizează biografiile și metodele ofițerilor Gestapoului, aducând câteva informații noi și surprinzătoare. Continuă cu prezentarea câtorva destine exemplare ale unor victime-cheie ale terorii naziste, în principal, disidenți religioși, comuniști, marginali sociali și etnici evrei. În aceste capitole am adus în prim-plan soarta tragică a victimelor Gestapoului. În același timp, am evidențiat și sprijinul oferit autorităților polițienești de către cetățenii germani, poliția de investigații criminale (*Kriminalpolizei* — Kripo), precum și de instituțiile sociale și societățile de binefacere. În capitolul final am analizat soarta pe care au avut-o ofițerii Gestapoului în procesele de după război. În ansamblu, cartea aduce o contribuție însemnată la înțelegerea terorii din societatea nazistă.

Imediat după 1945, istoricii priveau Germania nazistă ca pe o dictatură totalitară cu putere nelimitată. În această perioadă, subiectul a fost dezbătut în nenumărate studii, scrise în majoritate de istorici din afara Germaniei. În bine-cunoscuta și influenta sa carte *Originile totalitarismului*, Hannah Arendt a sugerat că toate regimurile totalitare se bazează pe o poliție secretă pentru a inocula frica în mintea fiecărui cetățean și a suprima cu sălbăticie orice semn de nemulțumire. De asemenea, a susținut că sarcina-cheie a poliției secrete totalitare nu era aceea de a descoperi infracțiuni, ci de a aresta cetățenii considerați „dușmani ai statului”. A subliniat apoi rolul esențial jucat de restul populației în denunțarea

opozanților.² În cadrul acestui tip de analiză a totalitarismului, Adolf Hitler este prezentat drept atotputernicul „Stăpân al celui de-al Treilea Reich“, iar poporul german ca fiind spălat pe creier de propaganda nazistă.³ În mod similar, se considera că Gestapoul era o organizație uriașă, capabilă să infiltreze agenți pretutindeni. Documentare TV, romane și filme au venit să întărească această opinie.⁴ În realitate, orice persoană care accepta și sprijinea regimul nazist beneficia de multă libertate individuală. Regimul lui Hitler s-a bucurat de o popularitate extraordinară. Din clipa în care acceptăm această idee esențială, vom înțelege mai bine realitatea vieții cotidiene în Germania nazistă.

Desigur că Gestapo (*Geheime Staatspolizei* — Poliția Secretă de Stat) a constituit o instituție-cheie în cadrul sistemului de teroare nazist, dar trebuie spus că la început era doar un departament al poliției, înființat în 1933 pentru a supraveghea activitatea celor care se opuneau regimului hitlerist. Chiar și în prezent, numele fostei poliții secrete trezește sentimente de spaimă și groază. Cu toate acestea, prima istorie a Gestapoului, scrisă de istoricul francez Jacques Delarue, a apărut abia în 1962.⁵ Bazându-se în totalitate pe documentele și mărturiile prezentate în timpul Proceselor de la Nürnberg* de la sfârșitul anilor 1940, lucrarea studia mai ales activitatea conducătorilor Gestapoului: Hermann Göring, Heinrich Himmler și Reinhard Heydrich. Autorul a încercat să explice modul în care opera Gestapoul nu doar în Germania, ci în toate regiunile Europei ocupate de naziști.⁶ A realizat astfel portretul general acceptat al Gestapoului ca element esențial al omniprezenței terorii naziste, susținând că întregul popor german se afla sub o permanentă supraveghere.⁷

Această imagine de coșmar a Germaniei naziste s-a modificat abia în timpul anilor 1970, când istoricii germani au început să cerceteze perioada folosindu-se de documentele aflate în custodia arhivelor germane, la care se permisesse de curând accesul. Din acel moment, accentul s-a mutat de la abordarea tradițională, centrată asupra lui Hitler, a „istoriei văzute de sus“ (intenționaliste) spre o analiză nouă, a „istoriei

* Între 20 noiembrie 1945 și 1 octombrie 1946, la Nürnberg, s-au desfășurat mai multe procese: al conducătorilor celui de-al Treilea Reich (instrumentat de Tribunalul Militar Internațional), al medicilor și judecătorilor naziști (instrumentat de Tribunalul Militar american din Nürnberg) ș.a. În zona lor de ocupație, americanii au organizat 12 procese, judecate de curți militare americane. Denumirea oficială a acestora a fost Procese ale Criminalilor de Război judecate de Tribunalele Militare de la Nürnberg. (*N. red.*)

văzute de jos“* (structuraliste). Istoricul german Martin Broszat a jucat un rol esențial în această schimbare de direcție. În cartea sa, *Der Staat Hitlers*, publicată în 1969, îl descrie pe Hitler ca pe un „dictator slab“ care conducea un stat măcinat de aprige lupte pentru putere între indivizi incompatibili în cadrul unui sistem haotic de feude birocratice învrăjbite între ele.⁸ Broszat a adunat apoi un grup de istorici de primă mână pentru a realiza o lucrare în șase volume cu titlul *Bayern in der NS-Zeit*. „Proiectul Bavaria“, cum avea să fie numit, și-a propus să examineze rezistența germanilor la acțiunile autorităților în viața de zi cu zi.⁹ Cercetătorii au ajuns la concluzia că, în practică, regimul național-socialist era mai puțin opresiv decât în teorie. Opinia publică avea mai multă libertate să critice și să cârcotească decât se presupusese până atunci. Dinamismul real al regimului nazist se datora tinerilor birocați naziști radicali, care se bucurau de o uriașă autonomie. Iar Adolf Hitler, adeseori, nu era decât susținătorul unor politici radicale inițiate de alții. Pe baza noilor informații, s-a stabilit că modelul totalitar propus până atunci constituia un mod imprecis și neconcludent de examinare a Germaniei naziste.

Aplicând noua concepție a „istoriei văzute de jos“ în studierea celui de-al Treilea Reich, atenția s-a concentrat asupra relației dintre Gestapo și poporul german. Puținătatea lucrărilor asupra Gestapoului s-a datorat numărului limitat de surse de informare. Majoritatea dosarelor poliției secrete au dispărut spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, fie ca urmare a bombardamentelor Aliaților, fie prin distrugerea lor deliberată de către naziști. Doar în regiunea Renaniei s-a păstrat un număr însemnat de dosare. Istoricul german Reinhard Mann a cercetat 825 de dosare ale Gestapoului alese aleatoriu dintre cele 73 000 păstrate în arhiva de la Düsseldorf. Mann a murit înainte de a-și încheia cercetarea, iar lucrarea sa nu a fost niciodată tradusă în limba engleză. Cu toate acestea, descoperirile sale preliminare au schimbat opinia generală conform căreia Gestapoul ar fi fost o atotputernică „Poliție a Gândirii“ de tip orwellian.¹⁰ El a pus la dispoziție datele esențiale pentru ceea ce a devenit „interpretarea revizionistă“** a Gestapoului.

* „History from below“ (francezii folosesc termenul „histoire populaire“, iar germanii „Geschichte von unten“), metodă folosită în cercetarea istorică, axată pe relatarea evenimentelor din perspectiva oamenilor obișnuiți, nu a liderilor. Autorii abordează teme precum istoria celor prizonieri, a marginalilor sociali, a răzvrătiților. (N. red.)

** În istoriografie, „revizionism“ înseamnă o abordare diferită, o reinterpretare a unei teme, unui eveniment, unui proces istoric, o contestare a tezelor tradiționale. (N. red.)

Reinhard Mann a arătat că nu existau destui angajați pentru a spiona întreaga populație. Era o organizație de dimensiuni reduse, cu personal insuficient pentru mulțimea sarcinilor pe care le primea: dispunea de mai puțin de 15 000 de ofițeri activi puși să supravegheze infracțiunile politice a 66 de milioane de germani. Acești ofițeri nu erau fanatici brutali, devotați ideologiei naziste, așa cum sunt prezentați de mitologia populară, ci detectivi de carieră care intraseră în poliție cu mulți ani înainte ca Hitler să ajungă la putere. Cele mai multe investigații ale Gestapoului plecau de la indicii oferite de populație. Cu toate acestea, istoricul german nu a concluzionat că era un instrument ineficient al terorii. Dimpotrivă, a sugerat că Gestapoul își concentra resursele limitate asupra unor grupuri pe care le considera în afara „Comunității Poporului” (*Völksgemeinschaft*), mai ales asupra celor care stârneau nemulțumirea în rândul populației. Cercetarea lui Reinhard Mann are însă câteva lipsuri. Bunăoară, autorul s-a concentrat asupra conflictelor particulare dintre „germanii obișnuiți”, fără să analizeze grupuri-cheie de opozanți, cum ar fi comuniștii, evreii, muncitorii străini și grupul celor care pot fi socotiți „marginali sociali”.

Cel care a contribuit semnificativ la înțelegerea modului în care funcționa Gestapoul a fost istoricul american Robert Gellately, autorul cărții *The Gestapo and the German Society*, publicată în 1990.¹¹ Gellately a folosit metoda lui Mann, alegând aleatoriu dosare ale poliției politice, dar s-a oprit asupra orașului Würzburg, din Franconia Inferioară, Bavaria. De asemenea, a cercetat alte grupuri sociale și etnice decât Mann, concentrându-se asupra dosarelor referitoare la evrei și muncitori străini. Studiul său a indicat că, în proporție de 57%, anchetele aveau la bază denunțuri. S-a demonstrat și că Gestapoul era o organizație cu personal redus, reactivă, care îi lăsa pe majoritatea germanilor „obișnuiți” în pace. El a evidențiat rolul sprijinului cetățenilor de rând pentru activitatea Gestapoului.¹² Fără îndoială că Mann și Gellately au demontat concepția populară conform căreia atotputernica poliție de stat își impunea voința în rândul populației înspăimântate. Din acest punct de vedere, Gestapoul nu reprezenta o amenințare reală la adresa cetățenilor care respectau legea în Germania nazistă.

Un alt istoric de origine americană, Eric Johnson, autorul volumului *The Nazi Terror*, publicat în 1999, a contestat opinia generală conform căreia Gestapoul se aseamănă cu forțele de poliție abuzive moderne. Johnson a studiat mai multe dosare penale de la Köln, selectate la întâmplare, și diverse dosare de caz din orașul renan Krefeld, la care a

adăugat interviuri cu supraviețuitori și date statistice relevante. Lucrarea sa confirmă că Gestapoul era o organizație de proporții reduse, care se baza în principal pe informațiile furnizate de cetățeni. Autorul a arătat că germanii „buni“ erau tratați cu mănuși de catifea. Iar cei mai mulți germani nici nu se temeau de poliția politică. Totuși, în comparație cu Robert Gellately, Eric Johnson susținea că ofițerii Gestapo puneau accent pe prevenția infracțiunilor și erau brutali.¹³

Interesul meu personal cu privire la acest subiect a apărut în timpul documentării pentru realizarea biografiei detaliate a lui Sophie Scholl, o studentă în vârstă de 21 de ani de la Universitatea din München, care a fost arestată de Gestapo în 18 februarie 1943 pentru că împărțea manifeste antinaziste, interogată și executată după patru zile în urma unei parodii de proces organizat în mare grabă, condus de Roland Freisler, cunoscut drept „judecătorul-călău al lui Hitler“.¹⁴ Cel care a interogato pe Sophie a fost Robert Mohr, un ofițer calm și profesionist, care a acționat ca un detectiv „obișnuit“ și nu ca un nazist violent. Cartea a subliniat importanța examinării detaliate a anchetelor desfășurate de Gestapo. De asemenea, a ridicat două probleme ce ar trebui aprofundate în continuare. Prima se referă la întrebarea dacă toate investigațiile Gestapoului erau făcute cu aceeași eficiență ca în cazul lui Sophie Scholl. A doua, dacă ofițerii Gestapo se comportau mereu la fel de amabil ca Robert Mohr.

Pentru a cerceta în profunzime aceste chestiuni importante, am hotărât să examinez un număr mare de dosare de caz ale Gestapoului referitoare la oameni care au fost persecutați între 1933 și 1945. Pentru aceasta era necesară o analiză mult mai amplă. Cel mai mare număr de dosare păstrate — circa 73 000 — se află în arhiva de la Düsseldorf. Volumul de față se bazează în primul rând pe acestea, dar depășește analiza întreprinsă de Reinhard Mann asupra orașului Düsseldorf, cuprinzând cazuri din întreaga regiune a Westfaliei de Nord, în care în perioada nazistă trăiau 4 milioane de oameni. Am avut acces la toate dosarele care s-au păstrat. În anii 1930, regiunea era puternic industrializată, avea o populație majoritar catolică, un contingent mai mic de protestanți și o comunitate evreiască de dimensiuni medii în cele mai importante localități. Informațiile din arhiva de la Düsseldorf sunt completate de documente oficiale, dosare ale tribunalelor, relatări ale martorilor, memorii și interviuri din categoria istoriei orale. Puse laolaltă, aceste surse mi-au permis să ofer o imagine de ansamblu asupra activității Gestapoului și asupra modului în care își trata victimele.

Cartea se concentrează în primul rând pe o serie de grupuri urmărite de Gestapo — comuniști, disidenți religioși, marginali sociali și evrei —, dar detaliază și motivele celor care făceau denunțurile. Marea problemă a dosarelor constă însă nu în ceea ce ele înregistrează, ci în ceea ce omit acestea. Se știe că Gestapoul folosea așa-numita „interogare abuzivă“ (*verschärfte Vernehmung*), implicând adesea bătăi punitive severe, dar care nu au fost niciodată înregistrate. M-am străduit să scot la iveală mărturia din procese ulterioare ale Gestapoului și din relatări ale martorilor pentru a stabili cât de extinse erau aceste practici sălbatice.

În principal, ne-a interesat calitatea investigației efectuate de Gestapo, nu cantitatea. În arhiva din Düsseldorf sunt mii de dosare extrem de succinte. Cercetarea noastră se bazează însă pe anchetele extrem de detaliate ale Gestapoului, care adesea cuprind sute de pagini și presupun interogarea a numeroși martori.¹⁵ Procedând în acest mod, îi oferim cititorului o imagine a vieții de zi cu zi a unor oameni obișnuiți și a unora deosebiți, care provin din diverse medii sociale și care au trăit în perioada nazistă. În paginile ce urmează, vom pătrunde în gospodăriile celor din clasa muncitoare, în fabrica din localitate, în berăria de la colțul străzii, în restaurantul de cartier, în casele și chiar în dormitoarele unor germani obișnuiți. Istoria secretă a celui de-al Treilea Reich va fi pusă sub reflector cum nu s-a mai întâmplat până acum.

Printre numeroasele istorii individuale pe care le analizăm se numără: martori ai lui Iehova care au refuzat să-și renege credința, preoți și pastori care nu au putut fi reduși la tăcere, comuniști care nu au acceptat compromisul, muncitori din fabrici care au mâzgălit inscripții pe ziduri, tineri care au format grupuri de disidenți, angajați care și-au denunțat colegii de serviciu, vecini care i-au pârât pe cei care ascultau posturi de radio străine, neveste care și-au turnat soții, amanți care s-au trădat unul pe celălalt și, nu în ultimul rând, remarcabila poveste a unui german „arian“ și a logodnicei sale evreice care au riscat totul în numele dragostei.

Acest volum dezvăluie fără echivoc gradul înalt de autonomie de care dispunea Gestapoul și timpul îndelungat pe care îl dedica anchetării, uneori în mod exhaustiv, a cazurilor. Cele mai multe investigații începeau cu un denunț din rândul oamenilor de rând. Gestapoul nu își impunea doar voința, ci le cerea cetățenilor obișnuiți să supravegheze comportamentul celor nemulțumiți de regimul național-socialist. Se ignora faptul că multe dintre informațiile obținute în acest mod aveau la bază motivații personale.

Contrar părerii generale, Gestapoul nu era instituția care pur și simplu aresta și trimitea oamenii în lagăre de concentrare. Cele mai multe cazuri sfârșeau prin a fi clasate fără vreo învinuire sau cu o pedeapsă surprinzător de blândă. Ofițerii se străduiau ca decizia să fie luată înainte ca termenul de douăzeci și unu de zile al „arestului protectiv“ să fie depășit. Doar cazurile pe care Gestapoul le considera grave erau transmise superiorilor pe linie ierarhică, lăsând decizia finală în seama procurorului. Cele mai dure forme de tratament erau aplicate celor considerați drept opozanți-cheie în plan politic, religios ori rasial. Eliberarea din arest la capătul anchetei era mai degrabă regula, nu excepția. Cu toate că de cele mai multe ori a fost descrisă drept o organizație acționând în afara legii, voi arăta că, de fapt, Gestapoul respecta cu strictețe indicațiile legii.

Autonomia acordată ofițerilor a dus adesea la decizii diferite, chiar bizare. În paginile ce urmează veți fi surprinși fie de duritatea, fie de blândețea manifestată într-un caz sau altul. În unele cazuri, pe care scria literalmente pedeapsa cu moartea, nu a existat nicio punere sub acuzație, în timp ce în altele, ce păreau mai degrabă mărunte, s-au dat sentințe aspre. Toate cazurile au fost investigate cu obișnuita meticulozitate germană. Așa cum va reieși din această carte, ofițerii Gestapoului nu erau răi în bloc, ci mai degrabă un grup de oameni diferiți, care nu pot fi nicidecum etichetați drept „obișnuiți“. În ultimele etape ale războiului, Gestapoul a devenit mult mai brutal în modul în care îi trata pe „dușmanii statului“, iar „tehnicile de interogare abuzive“ erau folosite mult mai des.

Cercetând în detaliu aceste cazuri, cartea de față deschide o perspectivă incitantă și, totodată, originală asupra vieții cotidiene din Germania nazistă și oferă o descriere realistă a diferitelor victime ale terorii naziste.

1

CUM A LUAT FIINȚĂ GESTAPOUL

Germania are o îndelungată tradiție în ceea ce privește spionajul politic. În timpul Revoluției din 1848, regele Ludovic I al Bavariei a încuviințat supravegherea opozițiilor în berăriile locale. În 1871, când s-a proclamat Imperiul German, Prusia, careia îi revenea 60% din teritoriul german, avea deja propria poliție politică, cunoscută sub denumirea de *Abteilung V* (Departamentul V), condusă de Wilhelm Stieber, care se născuse în 3 mai 1818 la Merseburg, în Saxonia, și provenea dintr-o familie din clasa de mijloc. De profesie jurist, el s-a alăturat poliției și a devenit cunoscut drept „șeful spionilor“ lui Bismarck, jucând un rol esențial în activitatea serviciilor de informații germane din țară și străinătate.¹ Stieber a elaborat următoarele instrucțiuni pentru agenți:

Agentul este obligat să țină o întreprindere la alegerea sa atâta vreme cât aceasta se prezintă în exterior în acord cu cerințele comerciale sau de altă natură ale țării în care este angajat... Se înțelege că este necesar ca agenții noștri să inspire încredere cercurilor în mijlocul cărora activează și să susțină acea încredere prin afișarea unui mod de existență burghez obișnuit.²

În memoriile sale, care abundă de exagerări și de afirmații controversate, Stieber relatează că, în timp ce se afla în misiune la Londra, a izbutit cumva să intre prin înșelăciune în casa lui Karl Marx, aflat pe vremea

aceea în exil în Anglia, și să fure liste cu membrii Ligii Comuniștilor*.³ Obiectivul principal al poliției politice prusace în interiorul Germaniei era să supravegheze partidele și indivizii ostili guvernului, în special membrii stângii comuniste.

În 1918, complexa rețea de spionaj organizată de Stieber în străinătate s-a prăbușit, dar noul guvern al Republicii de la Weimar a hotărât să păstreze poliția politică. În Prusia a fost redenumită *Abteilung IA*, iar mai târziu *Abteilung I*. În 1928, ministrul de interne prusac a stabilit că *Abteilung IA* avea misiunea de a urmări, preveni și pune sub acuzare toate infracțiunile de natură politică.⁴ În 1930 avea în jur de 1 000 de angajați care lucrau în cele patruzeci și patru de unități administrative (*Kreise*, cercuri, în limba germană — *n. red.*) ale Prusiei. Majoritatea ofițerilor proveneau din serviciul de investigații criminale al poliției.⁵

Erau monitorizate acțiunile comuniștilor, dar și supravegheată îndeaproape activitatea Partidului Nazist. De altfel, înainte de 1933, poliția politică prusacă le-a intentat membrilor Partidului Nazist 40 000 de procese.⁶ Cuvântările și scrierile tuturor frunțașilor naziști erau constant monitorizate. Un inspectorat dedicat partidelor extremiste de dreapta a fost înființat odată cu proliferarea acestor organizații în timpul Republicii de la Weimar.⁷

Numirea lui Franz von Papen în funcția de cancelar în 20 iulie 1932 a schimbat modul în care poliția politică prusacă se ocupa de „dușmanii statului“. Acțiunile împotriva comuniștilor au devenit principalul obiectiv. Frunțașul nazist Hermann Göring a preluat comanda asupra tuturor forțelor polițienești prusace, care numărau 50 000 de oameni, incluzând și departamentul poliției politice. Göring a înființat imediat un departament special însărcinat cu lupta împotriva comunismului. Au fost destituiți 11 șefi de poliție, pe motiv că aveau simpatii democratice.

Măsurile se încadrau perfect în obiectivul mai larg al naziștilor de a prelua controlul asupra tuturor serviciilor de securitate. Cele patru personaje-cheie implicate în acțiune au fost Hermann Göring și Rudolf Diels în Prusia, respectiv Heinrich Himmler și Reinhard Heydrich în Bavaria. Gestapoul a luat ființă în mare parte datorită eforturilor acestor patru indivizi. În final, Himmler și Heydrich aveau să controleze nu doar Gestapoul, ci întregul sistem polițienesc al Germaniei naziste, dar triumful lor nu a fost nicidecum cert.

* Marx și familia sa s-au stabilit la Londra în 1849. În urmă cu doi ani, în capitala Angliei fusese înființată organizația Liga Comuniștilor (*Bund der Kommunisten*), care este considerată prima grupare politică de sorginte marxistă. (*N. red.*)

Hermann Göring, născut în 12 ianuarie 1893 la Rosenheim, în Bavaria, provenea dintr-o familie ce aparținea în mod clar clasei mijlocii de sus. Tatăl său, Heinrich, fusese un prieten apropiat al cancelarului Otto von Bismarck, în timp ce servea ca ofițer în armata germană. O carieră militară îl aștepta și pe tânărul Hermann, doar că acesta era un adolescent îndărătnic, încăpățânat și dificil. A fost eliminat din școală după câteva dispute violente cu profesorii săi. Tatăl lui s-a gândit că disciplina din armată ar putea să-l îmblânzească. A urmat o școală de cadeți în Karlsruhe, iar apoi a intrat la școala militară din Berlin. În octombrie 1914, Göring s-a alăturat nou-înființatului *Fliegertruppen* (Corpul de aviație german), devenind un neînfricat pilot al prestigioasei „Escadre aeriene nr. 1“, condusă de legendarul „Baron Roșu“, Freiherr von Richthofen. Disponibilitatea lui Göring de a efectua misiuni de luptă periculoase i-a adus o serie de medalii, printre care Crucea de Fier, Clasa Întâi, și *Pour le Mérite (Blauer Max/Max cel Albastru)*, cea mai înaltă distincție pentru fapte de vitejie. La sfârșitul Primului Război Mondial, Göring s-a reîntors la München, dar i-a fost greu să găsească o slujbă. După ce l-a văzut pe Adolf Hitler ținând un discurs într-o berărie în toamna lui 1922, s-a înscris în Partidul Nazist. A luat parte la celebra tentativă de lovitură de stat — *Bürgerbräukeller* („Puciul de la berărie“) —, fiind împușcat de polițiști în Marienplatz, în centrul Münchenului. Puciștii urmăriseră să răstoarne guvernul Bavariei, dar au suferit o înfrângere umilitoare. În loc să preia puterea, Hitler, susținut de trupe SA, a izbutit să ocupe temporar o berărie înainte ca autoritățile să trimită poliția pentru a restabili ordinea și să-i aresteze pe conspiratori. În timp ce se afla în spital pentru a-și trata rănilor, Göring a devenit dependent de morfină, ceea ce a dus la internarea lui într-o instituție psihiatrică. Prin 1930, Göring devenise principalul consilier al lui Hitler în probleme de politică internă și liderul grupului de deputați al Partidului Național-Socialist din Reichstag. În 1932, Franz von Papen l-a numit ministru de interne al Prusiei și comandant al poliției.

Göring a stabilit imediat o relație strânsă cu Rudolf Diels, șeful poliției politice din Prusia, un funcționar și conducător cu experiență, iscusit și adaptabil, foarte priceput în chestiunile birocratice. Arătându-se mereu disponibil să execute ceea ce i se cerea, a devenit curând un sfătuitor indispensabil pentru Göring. În memoriile sale, scrise într-o manieră care să-l pună într-o lumină favorabilă, Diels explică de ce a renunțat să susțină Republica de la Weimar în favoarea politicii naziste.